

1. Галковская, Ю. Н. Актуализации образовательных стандартов по специальности «библиотечно-информационная деятельность» в Республике Беларусь / Ю. Н. Галковская // Вестн. С.-Петербург. гос. ин-та культуры. – 2019. – № 3 (40). – С. 146–150.

2. Макет образовательного стандарта общего высшего образования (бакалавриата) / М-во образования Респ. Беларусь. – Режим доступа: https://www.bsuir.by/m/12_100229_1_115646.doc. – Дата доступа: 14.11.2020.

3. Проектирование компетентностной модели выпускника по специальности «библиотечно-информационная деятельность» / Ю. Н. Галковская [и др.] ; М-во культуры Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т культуры и искусств. – Минск : БГУКИ, 2020. – 285 с.

4. Разработать компетентностную модель выпускника учреждения высшего образования по специальности «библиотечно-информационная деятельность» на основе изучения требований организаций-заказчиков кадров : отчет о НИР (заключ.) / Белорус. гос. ун-т культуры и искусств ; рук. темы Ю. Н. Галковская. – Минск, 2019. – 374 с. – № ГР 20191125.

А. Д. Крывалап,
кандыдат культуралогіі,
дацэнт кафедры культуралогіі
Беларускага дзяржаўнага
ўніверсітэта культуры і мастацтваў

ФЕНОМЕН ПРАКТЫКІ ЯК ДАСЛЕДЧАЯ ПРАБЛЕМА КУЛЬТУРАЛОГІІ

Практыка – гэта тое, што традыцыйна супрацьпастаўляюць тэорыі. Але ці магчыма вывучаць культуру, ігнаруючы практыку, ці магчыма прапанаваць нейкія культурныя мадэлі, апісваць нешта выключна ў тэарэтычным рэчышчы і ігнараваць наяўнасць пэўных практычных схем? Мэта гэтага тэксту – паказаць адзін з паваротаў у культуралогіі (*cultural turn*) да практыкі.

На думку П. Бурдзьё: «Практыка – гэта ўсё тое, што сацыяльны агент робіць сам і з чым ён сутыкаецца ў сацыяльным свеце» [2, с. 552]. Іншымі словамі, калі мы не абмяжоўваем культуру выключна мастацтвам, а спрабуем пашырыць яе сферу да максімальна магчымых межаў, уключаючы культуру штодзённасці, самыя разнастайныя актыўнасці, то сутыкнёмся з тым, што напазбежна будзем разважаць пра практыку. Ціка-

ва, якім чынам павароты ў вивучэнні культуры, што адбыліся ў ХХ ст., прывялі нас гэтым доўгім і звлістым шляхам да таго, каб разглядаць культуру як практыку. Узгадаем тэкст нямецкай даследчыцы Д. Бахман-Медык, дзе пабудавана серыя паваротаў у вивучэнні культуры. Мы паспрабуем паказаць, якім чынам усе гэтыя трансфармацыі вядуць да вивучэння практыкі ў тым ці іншым выглядзе.

Пачынаць неабходна з лінгвістычнага павароту Ф. де Сасюра і яго структурнай лінгвістыкі, якая перакуліла нашы ўяўленні пра тое, што такое мова і якім чынам яна арганізавана. Адсюль і магчымасць прачытання культуры як знакавай сістэмы, па аналогіі з мовай. Наступствы, перанесеныя з лінгвістыкі ў іншыя сацыяльна-гуманітарныя дысцыпліны:

– інтэрпрэтацыйны паварот, калі аналізуюць сімвалы, з якімі мы сутыкаемся як з праявамі культуры. Культуры валодаюць пэўнымі і невідавочнымі для нас сімваламі. Яны незразумелыя для суразмоўцаў, з якімі мы спрабуем узаемадзейнічаць. Гэта патрабуе пэўных перфарматыўных практык. Мы ўдзельнічаем у рознага кшталту перформансах, спрабуючы знайсці і паказаць нейкія дадатковыя сэнсы. Фактычна гэта вядзе да таго, што культура пачынае літаральна ўспрымацца як тэкст;

– літаратурны, ці перакладчыцкі, паварот, калі мы разумеем наяўнасць шматлікіх узроўняў для праблемы перакладу. Мы не можам знайсці дакладнага і адпаведнага слова пры перакладзе з адной мовы на іншую. Заўсёды будуць нейкія прыхаваныя сэнсы, частка якіх будзе губляцца. Ці яны будуць наадварот дадаваць нешта, калі мы выкарыстоўваем тыя ці іншыя тэрміны пры перакладзе. Відавочна, што нямецкія *Kulturwissenschaft* ці брытанскія *Cultural studies* – гэта не тое самае, што культуралогія. І гэта больш чым цяжкасць перакладу. Адпаведна, калі мы імкнёмся зразумець тыя ці іншыя культурныя сэнсы, нам неабходна, як у герменеўтычным падыходзе, тлумачыць і шукаць не толькі тое, што хацеў сказаць аўтар. Пасля Р. Барта і яго «Смерці аўтара» гэта ўвогуле не з'яўляецца глабальнай задачай. Мы хутчэй імкнёмся зразумець, што кажа гэты тэкст, што мы здольны зразумець, убачыць і якім чынам можам яго інтэрпрэтаваць;

– посткаланіяльны паварот. Пасля Другой сусветнай вайны значная колькасць краін, былых еўрапейскіх калоній у самых

розных куточках планеты, пачынаюць атрымліваць незалежнасць. І ў іх узнікае шмат пытанняў як да ўласнага мінулага, так і да прадстаўлення будучыні. Гэта вельмі траўматычная тэма, паколькі, з аднаго боку, частка культурных практык звяртаецца да таго, што неабходна адрадыць «залаты век», які быў да прыходу каланізатараў. А з іншага – што рабіць з застаўшымся пасля каланізатараў? Напэўна, у гэтым сэнсе можна звярнуцца да прыкладу Індыі, у якой шмат што было прыдуманна і створана і што з'яўляецца здабыткам сусветнай культуры: ад шахмат да матэматыкі. Але чыгунка там была пабудавана каланізатарамі з абсалютна прагматычнымі мэтамі. Што рабіць з чыгункай як перманентным напамінам пра перыяд каланіялізму? Якім чынам гэта змяніла штодзённую практыку і трансфармавала культуру? Чыгунка – гэта новая культурная практыка. Магчыма ўбачыць некалькі тэндэнцый у гэтым посткаланіяльным павароце. З аднаго боку, гэта класічны антыкаланіялізм – заклік да барацьбы. А другі варыянт – посткаланіяльны, больш складаны, але больш эфектыўны, калі неабходна прыняць перамены і вырашыць, як жыць далей: практыка, што змянілася з нашым удзелам, часткай яе мы з'яўляемся і яе рэалізуем, трансфармуем і нас саміх. Наша наступная сацыяльная траекторыя (габітус у разуменні П. Бурдзье) будзе ўлічваць наша мінулае, бо яго немагчыма выключыць, як немагчыма рабіць выгляд, што яго не было;

– прасторавы паварот. Мы разглядаем культуру глабальна, але пры гэтым разумеем, што яна мае лакальнае вымярэнне. Гэта працэсы глабалізацыі і лакалізацыі таго, што можа быць названа глакалізацыяй, калі мы сутыкаемся з нейкімі практычнымі прыкладамі рэалізацыі глабальных тэхналогій у канкрэтным месцы ў дадзены момант. Усе сучасныя тэлекамунацыйныя тэхналогіі маюць адметныя лакальныя асаблівасці выкарыстання. Адна і тая ж тэхналогія ў розных культурах выкарыстоўваецца абсалютна па-рознаму. Яна мае нейкія іншыя культурныя канатацыі, сэнсы, спасылкі, рамкі магчымага. Іншымі словамі, практыка, што мы абіраем для выкарыстання пэўнай тэхналогіі, залежыць ад культурнага кантэксту, часткай якога яна з'яўляецца і ў якім мы знаходзімся;

– візуальны паварот. Маецца на ўвазе не проста гісторыя мастацтва, імёны творцаў, прыналежнасць да школы, выкарыстанне стылю – мы спрабуем зразумець, што выява з'яўляецца

самадастатковай, яна можа існаваць і без нейкіх дадатковых тэкставых выказванняў і тлумачэнняў. У гэтым сэнсе можна казаць пра спробу інакш паглядзець практычна на ўсё, што звязана з візуальнай культурай. Гэта і экранная культура, а калі разважаем у тэрмінах сацыяльнай камунікацыі, то гэта тычыцца і новых электронных медыя. Калі мы імкнёмся мінімізаваць выкарыстанне тэксту: класічным прыкладам будуць мемы ў інтэрнэце, дзе ад нас патрабуецца разуменне пэўнага кантэксту, веданне культурных тэкстаў і разуменне таго, што гэта за практыка (фактычна з кантэксту наўмысна вырываюцца пэўныя вобразы, і яны быццам бы адсылаюць нас да іншых, дадатковых сэнсаў). Калі мы не ў матэрыяле, не ў кантэксце, то не здольны зразумець сэнс гэтага паведамлення. А для значнай часткі моладзі тут няма аніякіх праблем, паведамленне прачытваецца, нават без тэксту ў літаральным сэнсе, як стыкеры ў месенджарах і сацыяльных сетках, гэтага дастаткова, каб выказаць сваю думку.

Такое становішча спрыяе чарговаму павароту, што можа быць названы лічбавым, ці дыгітальным: мы пераносім уласную практыку ў нейкі іншы фармат і іншую прастору. На першы погляд, тут няма нічога надзвычайнага – па аналогіі з тым, як мы засвойвалі сучасныя тэхналогіі камунікацыі. Была звычайная пошта, стала электронная. Але емэйл адрозніваецца ад традыцыйнай пошты не толькі хуткасцю перадачы паведамленняў, але і дадатковымі практычнымі рэчамі: ад магчымасці выражаць эмоцыі смайлікамі да наяўнасці спама як вонкавага эфекту гэтай тэхналогіі з практычнага боку. У часы галубінай пошты спама не магло быць – па аб'ектыўных прычынах такая практыка была немагчыма.

Атрымліваецца, што тыя павароты, якія адбыліся ў XX ст., мэтанакіравана вялі даследчыкаў да вывучэння практыкі, таго, што мы можам назваць практычным паваротам вывучэння культуры. Адна з цэнтральных катэгорый, да якіх мы набліжаемся, – сутыкненне з феноменам практыкі. Праблема практыкі паўстае дзякуючы П. Бурдзье першапачаткова ў сацыялогіі, дакладней, сацыялогіі культуры. Таксама варта прыгадаць беларускага даследчыка У. Абушэнку і яго культурсацыялогію.

Калі закрануць філасофскую традыцыю, даследчык А. Грамшы займаўся менавіта філасофіяй практыкі. Рэальнасць навокал можа быць вынікам сацыяльнага канструктывізму, але яна

даступна нам выключна з дапамогай практыкі. Калі ў нас няма нейкага практычнага ўзаемадзеяння з рэчаіснасцю, гэты свет будзе для нас недасяжным. Праз выкарыстанне практыкі мы можам спраўдзіць наяўнасць існавання пэўных сацыяльных структур, сацыяльных інстытутаў. Практычны сэнс дзеянняў, якія мы ажыццяўляем, не заўсёды відавочны і рацыянальны. Мы будзем пэўныя ілюзіі адносна рацыянальнасці ўласных паводзін, дзеянняў, бо ўспрымаем сябе абсалютна лагічнымі і рацыянальнымі асобамі.

Напэўна, такім зразумелым і балючым прыкладам будзе пандэмія COVID-19, калі адначасова ў нас сумяшчаюцца ўсе магчымыя практыкі і светапогляды. Калі мы верым у амулеты і талісманы ад вірусаў як практыку міфалагічнай свядомасці. Калі можна не верталёце абляцець горад і акрапіць яго святой вадой, каб абараніць ад эпідэміі ў лепшых традыцыях рэлігійнага бачання свету. Сёння мы верым у навуку, чакаем вакцыну, што абавязкова з'явіцца і выратуе, як пераконвае нас рацыянальна-навуковы светапогляд. Праблема ў тым, што мы можам здзяйсняць усе гэтыя дзеянні адначасова. Гэта не тое, калі пералічанае робяць розныя людзі, якія знаходзяцца ў розных культурах, прасторах сэнсу, з розным светапоглядам. Гэта можа быць практыкай аднаго чалавека, адначасова ўключаючага ў яе розныя светапоглядныя дэтэрмінанты: ён дзейнічае, нібыта асоба часоў Антычнасці, Сярэдневякоўя ці Асветніцтва. І гэта рацыянальны і думваючы чалавек, што разумее даказальнасць навукі і медыцыны.

Кожнае наша дзеянне не заўсёды магчыма патлумачыць. Мы верым у тое, што робім, але мы робім – і таму ў гэта верым. Гэта супярэчлівы тэзіс, што практычны сэнс не ідэя культуры. Практычны сэнс пэўных рытуалаў, традыцый, дзеянняў – усяго таго, з чаго складаецца практыка культуры штодзённасці. Гэта не ідэя, не каштоўнасці, а схема ці мадэль перцэпцыі і дзейнасці. Мы дзейнічаем пэўным чынам, сыходзячы з таго, якім габітусам валодаем. Наша практыка залежыць ад таго, што было з намі, што мы перажылі, які досвед маем. Відавочна, на жаль, што наша практыка выкарыстання медыцынскіх масак ці пастаяннага мыцця рук, ужывання антысэптыкаў застанецца з намі на доўгія гады. Хаця менш за год таму выкарыстанне антысэптыкаў з высокім утрыманнем спірту ў нашых культурных

умовах выклікала б пытанні і было дастаткова дзіўнай практыкай. Аднак сёння гэта частка нашай штодзённасці.

На пытанне, што магчыма вывучаць у сферы культуры далей, ці маем мы наступныя арыенціры, да якіх неабходна ісці, адным з адказаў можа быць практыка. Калі мы не будзем проста супрацьпастаўляць тэорыю і практыку, па аналогіі з тым, як супрацьпастаўляем духоўную і матэрыяльную культуру, разумеючы, што гэта не зусім рэалістычна разарваць, як і не магчыма раздзяліць форму і змест. Нам падабаецца гэкі дуалізм, але ён не заўсёды эфектыўны. Звернем сваю ўвагу на практыку як сацыяльны і культурны феномен, адмаўляючыся ад падыходу ўсё рацыяналізаваць, а менавіта даследуючы практычныя формы як данасць і потым спрабуючы знайсці ў гэтым сэнс. Магчыма, гэта будзе эфектыўным, новым і цікавым прачытаннем таго, чым можа быць даследаванне культуры ў пачатку XXI ст.

---

1. Бахманн-Медик, Д. Культурные повороты. Новые ориентиры в науках о культуре / Д. Бахманн-Медик. – М.: Новое лит. обозрение, 2017. – 504 с.

2. Бурдьё, П. Практический смысл / П. Бурдьё. – СПб.: Алетейя, 2001. – 562 с.

И. В. Ухова,

*кандидат искусствоведения, доцент,
профессор кафедры теории музыки
и музыкального образования
Белорусского государственного
университета культуры и искусств*

СПЕЦИФИКА ВЫСШЕГО МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КИТАЕ И БЕЛАРУСИ

Современные реалии музыкального образования Беларуси, как и некоторых других стран постсоветского пространства, таковы, что с каждым годом доля студентов и магистрантов из Китая, желающих его получить, неуклонно возрастает. Учитывая данное обстоятельство, в ближайшее время нам предстоит серьезно задуматься, какие изменения придется вносить в содержание учебного процесса в УВО. Чтобы ответить на подоб-